



CENTRUM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
W PIŁE



Wychowanie przedszkolne

ABC.... kompetencji językowych przedszkolaka

Pod redakcją Marii Jolanty Małek

Piła 2015

Opracowanie:

Rada Pedagogiczna

Publiczne Przedszkole nr 4 w Pile

Pod redakcją:

Marii Jolanty Małek

Redakcja techniczna:

Klaudia Chmiel

Druk:

Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile

Spis Treści:

WSTĘP.....	4
(Maria Jolanta Małek)	
ETAPY ROZWOJU MOWY.....	5
(oprac. Agnieszka Bethke, Beata Wójcik-Walas)	
ZABAWY I ĆWICZENIA STYMULUJĄCE ROZWÓJ MOWY.....	10
(oprac. Ewa Kielbowicz)	
TERMINOLOGIA.....	16
(oprac. Aneta Cieślik)	
Z NOTESU LOGOPEDY.....	19
(oprac. Beata Wójcik- Walas)	
DOBRE PRAKTYKI- SCENARIUSZE.....	21
WIERSZE AUTORSTWA AGNIESZKI BETHKE.....	26
ROZWÓJ MOWY DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM. BIBLIOGRAFIA W WYBORZE.....	28
(oprac. Magdalena Gutowska, CDN PBP w Pile)	

*„Jeśli język nie jest poprawny,
Mowa nie znaczy tego co ma znaczyć,
Jeśli mowa nie znaczy tego co ma znaczyć,
Nie będzie zrobione co ma być zrobione.....”*

Konfucjusz

Wstęp

Mowa to niezwykła umiejętność człowieka. Jest aktem społecznym szczególnie istotnym w dzisiejszym społeczeństwie wiedzy/społeczeństwie informacyjnym. Uznawana jest za najwspanialsze i najmocniejsze narzędzie ludzkiego porozumiewania się, a także poznawania. Od najmłodszych lat przekonujemy się, że nasze powodzenie w różnych sytuacjach społecznych niejednokrotnie warunkowane jest posiadanymi kompetencjami językowymi.

Niewątpliwe prawidłowy rozwój mowy oraz kompetencje językowe dzieci to niezbędne umiejętności życiowe gwarantujące dobry start w szkole i powodzenie w kontaktach międzyludzkich.

Mając na uwadze wymiennie przesłanki nauczycielki Rady Pedagogicznej Publicznego Przedszkola nr 4 w Pile, postanowiły, iż w roku szkolnym 2014/15 uznać jako priorytet „Wyposażenie dzieci w kompetencje językowe niezbędne do osiągnięcia gotowości do podjęcia nauki w szkole” i wypracować rozwiązania służące do ciągłej realizacji w pracy wychowawczo – dydaktycznej z dziećmi.

Efektem wspomnianych działań jest Mini poradnik „ABC kompetencji językowych dziecka”, który stanowi niezbędną pigułkę wiedzy dla nauczycieli oraz przykłady dobrych praktyk wypracowanych przez pedagogów i logopedów w Publicznym Przedszkolu nr 4 w Pile.

Przeznaczony jest dla wszystkich, którzy poszukują inspiracji do realizacji treści wynikających z III obszaru Podstawy Programowej Wychowania Przedszkolnego „Wspomaganie rozwoju mowy dzieci”.

mgr Maria Jolanta Małek
doradca metodyczny
wychowania przedszkolnego

mgr Agnieszka Bethke, logopeda

ETAPY ROZWOJU MOWY

To właśnie mowa pozwala dziecku poznawać i rozumieć świat i to ona pozwala mu na wyrażanie własnych przeżyć, potrzeb i uczuć. Należy, więc mieć podstawową wiedzę o tym jak rozwija się mowa dziecka, aby umiejętnie kierować jej rozwojem. Bez tej wiedzy można przeoczyć niepokojące sygnały i przeszkodzić w prawidłowym rozwoju mowy dziecka.

Rzeczywiście mowa dziecka od narodzin do 7 roku życia dzielimy na cztery okresy: okres melodii, okres wyrazu, okres zdania i okres swoistej mowy dziecięcej.

Okres melodii- od urodzenia do 1 roku życia

Początkowo dziecko komunikuje się z otoczeniem za pomocą krzyku, po którym można rozpoznać jego potrzeby.

0-2 miesiąca

- Różne rodzaje krzyku, mlaskanie, cmokanie.
- Głośny, nagły dźwięk wywołuje zmianę zachowania niemowlęcia.

2-4 miesiąca

- Głuzenie (gruchanie) – niemowlę śpiewa (guu, agu, aku, ghy...).
- Reaguje na różne dźwięki, głośno się śmieje.

Dźwięki wydawane przez najmłodsze dzieci brzmią na całym świecie podobnie. Nie ma też szczególnej różnicy w głuzeniu dzieci słyszających i niesłyszających.

4-6 miesiąc

- Gaworzenie, czyli pierwsze zabawy głosem – dziecko zaczyna prowadzić rozmowę z dorosłym opiekunem posługując się prostymi sylabami.
- Gaworzenie będzie bardziej intensywne, jeśli dorośli zwrócą na nie uwagę i będą naśladowali swoje dzieci – w ten sposób zachęcą je do „mówienia”.

6-7 miesiąc

- Gaworzenie samonaśladowcze – dziecko wielokrotnie powtarza identyczne sylaby np.: bababababa, mamamama, dadadada. Próbuje rozkazywać i pytać (np.: Tot ? = Co to jest)
- W chwilach zadowolenia gaworzenie jest intensywniejsze.

Dzieci niesłyszące nie gaworzą w sposób samo naśladowczy. Jeśli niesłyszące niemowlę obserwowało w swoim otoczeniu język migowy – zaczyna gaworzyć palcami.

Ok. 7 miesiąca życia pojawiają się pierwsze prototypy wyrazowe, czyli wypowiedzi po raz pierwszy przypominające wyrazy, np.: „baja” jako bajka, czy „mana” jako mleko.

9-10 miesiąc

- Echolalie (zmienne gaworzenie) – dziecko próbuje naśladować mowę dorosłych, jego wypowiedzi składają się z wielokrotnie powtórzonych różnych sylab.
- Rozumienie kilkunastu słów – m.in. imion, nazw zabawek oraz zakazu „nie (ruszaj)!”
- Gaworzenie dzieci różnych narodowości coraz bardziej upodabnia się w brzmieniu do danego języka.

11-12 miesiąc

- Wypowiedzi coraz bardziej przypominają brzmieniem wyrazy danego języka.
- Roczne dzieci wymawiają przeciętnie ok. 6 słów, ale są i takie, które nie potrafią wymówić jeszcze żadnego, i takie, które wymawiają ok. 50 wyrazów.

Okres wyrazu- od 1 do 2 roku życia

12-18 miesiąc

- Jeden wyraz zastępuje zdanie, a właściwie kilka różnych zdań, np. „da” jako:
 1. Daj misia;
 2. weź kółko;
 3. połóż tutaj.

Pierwszy wyraz, który coś znaczy, powinien pojawić się między 8 a (najpóźniej) 18 miesiącem życia.

18-23 miesiąc

- Początek wypowiedzi dwuwyrazowych.
- Dziecko używa przede wszystkim rzeczowników, czyli nazw.

20 – miesięcznie dziecko wymawia średnio ok. 170 wyrazów.

2 lata

- Pojawiają się liczebniki – jeden, dwa, trzy.... i rozróżnienie ja-ty: dziecko zaczyna używać zaimka się np.: myję się, bawię się.
- Coraz więcej pytań i przeczeń - coś nie jest ładne, czegoś nie ma.

Przeważają zdania pojedyncze.

Okres zadania- od 2 do 3 roku życia

Między drugim a trzecim rokiem życia następuje rozkwit mowy dziecka. Dziecko zaczyna budować zdania, początkowo są to zdania proste, które są złożone z dwóch, trzech wyrazów, następnie przechodzi w wypowiedzi dłuższe, cztero - pięć wyrazowe. Pierwsze zdania są twierdzące, a następnie pojawiają się zdania pytające i rozkazujące. Dziecko używa przede wszystkim rzeczowników, czasowniki początkowo używane są w formie bezokolicznika. Dziecko nie potrafi jeszcze wypowiadać poprawnie wszystkich głosek i trudniejsze są zastępowane głoską łatwiejszą.

- Poprawna wymowa:
 - samogłosek ustnych [a, e, i, o, u, y]
 - spółgłosek nosowych [m, n, ń]
 - „półspółgłosek” – [j, ł]
 - spółgłosek [h, f, w, t, d, p, b]

Trzylatek ma jeszcze prawo wymawiać spółgłoski dźwięczne z niepełną dźwięcznością, a nawet bezdźwięcznie, np.: „w/fota” lub „fota” zamiast „woda”.

Dziecko 3-letnie zaczyna śmieiej posługiwać się zdaniami złożonymi.

Okres swoistej mowy dziecka- od 3 do 7 roku życia

Mowa w dalszym ciągu się rozwija, następuje rozwój artykulacyjny, wzbogaca się zasób słownictwa, rozwija się umiejętność budowania zdań złożonych. U czterolatków w dalszym ciągu występują zniekształcenia, ale w nieco mniejszym stopniu. Pojawiają się neologizmy.

4 lata

- Poprawna artykulacja spółgłosek [k, g, ś, ż, ć, dź]
- Spółgłoski miękkie [ś, ż, ć, dź] mogą być jeszcze wymawiane, jako „mniej miękkie”, np. [s’]

Przed ukończeniem 3 lat i 8 miesięcy wiele dzieci zamienia [r] na [l].

Czterolatek nie powinien zamieniać [t, d] na [k, g] (lub odwrotnie), może jednak zmieniać spółgłoski [sz, ż, cz, dż] oraz [s, z, c, dz] na [ś, ź, ć, dź].

5 lat

- Poprawna wymowa spółgłosek [rzeż, czad] lub zastępowanie ich spółgłoskami [s, z, c, dz].
- Poprawna wymowa spółgłoski [r] lub zastępowanie jej spółgłoską [l].

5- latek tworzy własne wyrazy, np.: „doroślinny” = dla dorosłych, „ukradacz” = złodziej

35% dzieci 5-letnich prawidłowo wymawia [r].

6 lat

- Poprawna wymowa spółgłosek [sz, ż, cz, dż] oraz spółgłoski [r] . Mogą zdarzyć się jeszcze pomyłki, ale powinny być coraz rzadsze.

Większość dzieci prawidłowo wymawia spółgłoskę [r] zanim ukończy 6 rok życia.

20% 6-latków spółgłoski dźwięczne nadal wymawia tylko częściowo dźwięcznie.

7 lat

- Prawidłowa wymowa wszystkich spółgłosek i samogłosek języka polskiego.

Do ok. 10 roku życia mowa dziecka będzie nabierała cech „mowy dojrzałej”

Normy rozwojowe

Normą rozwojową jest, jeśli dziecko w wieku:

0 -1 roku - komunikuje się z dorosłymi za pomocą krzyku, głuży, gaworzy, wymawia pierwsze wyrazy: mama, tata, baba, lala;

1 - 2 lat - Używa prawie wszystkich samogłosek, z wyjątkiem nosowych (ą, ę) oraz wymawia niektóre spółgłoski (p, b, m, t, d, n, k, ś, ź, ć dź, ch). Pozostałe zastępuje innymi. Wypowiada się jednowyrazowo: np.: kaczka - kaka, pomidor - midol;

3 lat - porozumiewa się prostymi zdaniami, wymawia wszystkie samogłoski i

spółgłoski (p, pi, b, bi, m, mi, n, ni, f, fi, w, wi, t, d, n, l, li, ś, ź, dź, j, k, ki, g, gi, ch);

4 lat - wymawia głoski s, z, c, dz;

5 - 6 lat - wymawia głoski sz, ż, cz, dż, r;

7 lat - ma utrwaloną poprawną wymowę wszystkich głosek oraz opanowaną technikę mówienia.

Należy pamiętać, że każde dziecko rozwija się we własnym, swoistym tempie i niewielkie opóźnienia rozwoju mowy nie powinny być powodem do niepokoju. Gdy jednak opóźnienia w pojawianiu się poszczególnych etapów rozwoju mowy przekraczają 6 miesięcy, należy skonsultować się z logopedą.

ZABAWY I ĆWICZENIA STYMULUJĄCE ROZWÓJ MOWY

Na każdym etapie rozwoju należy wspierać mowę dzieci, podnosząc sprawność ich narządów artykulacyjnych tj.: języka, warg, żuchwy, policzków i podniebienia miękkiego. W tym celu stosuje się różne rodzaje ćwiczeń ortofonicznych – są one prowadzone w formie zabaw. Podczas tej aktywności stosowane są: ćwiczenia oddechowe, fonacyjne, logorytmiczne, rozwijające słuch fonemowy, artykulacyjne.

Ćwiczenia oddechowe – ich celem jest pogłębianie oddechu, mobilizowanie aparatu oddechowego, wydłużanie fazy wydechowej i nauka prawidłowego gospodarowania oddechem. Dzieci często mówią na wdechu, oddychają płytko, nierzadko ustami. Wyróżniamy następujące rodzaje ćwiczeń oddechowych: mobilizujące aparat oddechowy, kształtujące oddychanie brzuszno-przeponowe, łączące oddychanie z ruchem oraz oddechowo-fonacyjne.

Ćwiczenia fonacyjne – ich zadaniem jest nauczenie dzieci właściwego posługiwania się głosem. Dziecko nie powinno pisać, krzyczeć czy przekrzykiwać się. Są to ćwiczenia emisyjne, dzięki którym głos staje się przyjemny dla ucha. Mówienie powinno rozpoczynać się z wydechem.

Ćwiczenia logorytmiczne – to działania słowno-muzyczno-ruchowe, w których podstawą jest rytm. Ćwiczenia te kształcą i pobudzają do ruchu całe ciało, co przyczynia się do usprawniania narządów mowy. Polecane są szczególnie dzieciom, które mają zbyt wysokie napięcie mięśniowe i trudności z koordynacją.

Ćwiczenia słuchu fonemowego – ich rolą jest przygotowanie do precyzyjnego słyszenia i rozróżniania najmniejszych elementów składowych mowy. Jest to zdolność wyodrębniania z mowy poszczególnych wyrazów, w wyrazach – sylab, w sylabach – głosek. Chodzi głównie o kolejność głosek w wyrazach, rozróżnianie oraz różnicowanie ich i odróżnianie głosek dźwięcznych od bezdźwięcznych. Nie jest to zdolność wrodzona, wykształca się ona bowiem w dzieciństwie pod wpływem bodźców słuchowych (najbardziej w okresie 1 do 2 r.ż., gdy dziecko nie opanowało jeszcze słownictwa tj. nie wypowiada wszystkich głosek).

Ćwiczenia artykulacyjne – poprzez ssanie, połykanie, żucie, ruchy szczęki, języka i warg oraz wypowiadanie różnorodnych głosek ćwiczenia te mają przygotować poszczególne narządy do pełnienia odpowiednich funkcji w procesie mówienia, tj. do poprawnej artykulacji wszystkich głosek. Realizacja każdej głoski wymaga innego układu artykulatorów i innej pracy mięśni, toteż narządy muszą być sprawne. Początkowo należy ćwiczyć jeden narząd, później przechodzić do kolejnych i do łączenia różnych ruchów.

Wszystkie grupy ćwiczeń można łączyć i wykonywać równolegle. Stopień trudności należy zwiększać i przyzwyczajać dzieci do poprawnego wypowiedzienia się na co dzień. Ćwiczenia na głoskach zawsze należy poprzedzać ćwiczeniami usprawniającymi narządy mowy.

Poniżej przedstawiam przykładowe rodzaje zabaw ortofonicznych, które z łatwością można zastosować w grupie przedszkolnej.

Lustrzane miny

Rodzaj zabawy: artykulacyjna

Cele:

- podnoszenie sprawności językowej warg,
- wyczuwanie zmiany położenia warg.

Pomoce: lusterko dla każdego dziecka

Opis zabawy:

Nauczycielka rozdaje dzieciom lusterka. Wszyscy robią miny, przeglądając się w lusterkach:

- wesołe usta (płaskie wargi lekko rozchylone, zęby niewidoczne),
- bardzo wesołe usta (rozciągnięte wargi z widocznymi zębami),
- smutne usta (podkówka z warg),
- obrażone usta (wargi nadęte).

Dobra rada!

Wszystkie miny i ćwiczenia dzieci powinny wykonywać i jednocześnie przeglądać się w lusterkach, aby sprawdzić ułożenie narządów mowy.

Liście spadające z drzewa

Rodzaj zabawy: oddechowa, logorytmiczna

Cele:

- nauka prawidłowego oddychania,
- zwiększenie pojemności płuc w czasie pogłębionego wdechu i wydechu.

Pomoce: duży rysunek drzewa, prawdziwe zasuszone listki

Opis zabawy:

Nauczycielka kładzie na podłodze wycięty z papieru duży rysunek drzewa. Na nim rozkłada liście. Dzieci są jesiennym wiatrem, który zdmuchuje liście z drzew. Muszą je zdmuchnąć na podłogę (jakby całkiem spadły z drzewa). Zadanie dzieci mogą wykonywać w grupach kilkusobowych.

Dobra rada!

Należy zwrócić uwagę, by dzieci nabierały powietrze nosem i wypuszczały ustami.

Syczący wąż

Rodzaj zabawy: oddechowa, artykulacyjna, fonacyjna

Cele:

- kierowanie strumienia powietrza na środek języka,

- przygotowywanie artykulatorów do poprawnej artykulacji głoski S,
- łączenie oddechu z fonacją

Pomoce: białe kartki, kredki

Opis zabawy:

Wszystkie dzieci siedzą na podłodze naprzeciwko tablicy. Nauczycielka pokazuje im prawidłowe ułożenie narządów mowy podczas wymawiania głoski S. następnie rysuje na tablicy długiego lub zwiniętego w spiralę węża. Dzieci mogą wypowiadać SSSSSSSSSSSSSS tylko wtedy, gdy nauczycielka będzie wodziła pisakiem od głowy, wzdłuż ciała węża, aż do ogona. Następnie każde dziecko może wykonywać to ćwiczenie samodzielnie, rysując swojego węża na kartce.

Dobra rada!

Język podczas syczenia powinien być za zębami, które są zbliżone do siebie.

Armata

Rodzaj zabawy: artykulacyjna, oddechowa

Cele:

- doskonalenie umiejętności wypowiadania głoski P,
- właściwe gospodarowanie oddechem w czasie artykulacji głoski

Pomoce: małe, okrągłe waciki lub kulki z waty

Opis zabawy:

Jest to zabawa w parach. Każde z dzieci kładzie na rękę „kulę armatnią” tj. mały, okrągły wacik. Następnie przybliża dłoń do buzi i wypowiada P w taki sposób, aby zdmuchnąć kulkę z dłoni jak najdalej. Drugie dziecko wykonuje tę samą czynność. Wygrywa ta osoba z pary, której wacik spadł najdalej.

Zęby wiewiórki

Rodzaj zabawy: artykulacyjna

Cele:

- usprawnianie narządów artykulacyjnych,
- wyczuwanie położenia języka i warg,
- ćwiczenie reakcji na sygnał.

Pomoce: małe lusterko dla każdego dziecka

Opis zabawy:

Na wstępie nauczycielka zadaje dzieciom zagadki o zwierzętach. Jedną z nich jest zagadka o wiewiórcie. Prowadząca prosi dzieci, aby opowiedziały, co wiedzą o wiewiórkach. Po wspólnej rozmowie nauczycielka proponuje zabawę, w której na hasło: Zęby wiewiórki! dzieci pokazują zęby właśnie tak, jak wiewiórka, tzn. górna warga jest uniesiona i odsłania zęby górnej szczęki, które opierają się na dolnej wardze. Na kolejne hasło: Orzechy! dzieci naśladują chrupanie orzeszków. Połykanie odbywa się przy zamkniętych ustach. Można dzieciom dać lusterka, aby sprawdziły poprawność wykonanego ćwiczenia.

Przykład zagadki o wiewiórcie:

W małym parku mieszka, figlarka i śmieszka. Tutaj zerwie szyszkę, tam zerwie orzeszka.

Dobra rada!

W zabawie tej najważniejsze jest zdobycie umiejętności automatycznego odsłaniania zębów górnych, czyli usprawnienie wargi górnej, dlatego potrzebny będzie pokaz ćwiczenia przez osobę prowadzącą.

Węże i drzewa

Rodzaj zabawy: oddechowa, słuchowa, fonacyjna

Cele:

- kształcenie słuchu fonemowego,
- słyszenie i różnicowanie głosek S oraz Sz,
- doskonalenie wyraźnego wypowiadania głosek.

Pomoce: szarfy w 2 kolorach, nagranie muzyki relaksującej

Opis zabawy:

Grupę dzieci należy podzielić na 2 zespoły: drzewa i węże (szarfy). Na umówiony sygnał słowny lub muzyczny (nagranie) drzewa wyciągają wysoko ręce i kołyszą się, a ich liście delikatnie szeleszczą (wszyscy mówią szszszsz). Węże cichutko leżą zwinięte pod drzewami i wygrzewają się na słońcu. Kiedy drzewa milkną, wówczas węże budzą się i syczą ssssss. Na kolejny sygnał węże milkną, a drzewa zaczynają szumieć.

Sanki Mikołaja

Rodzaj zabawy: artykulacyjna, logorytmiczna

Cele:

- podnoszenie sprawności narządów mowy,
- doskonalenie płynności ruchów,
- stosowanie odpowiedniego tempa ruchu.

Pomoce: czapki mikołaja dla niektórych dzieci, nagranie skocznej, zimowej melodii

Opis zabawy:

Dzieci ustawiają się parami, tworząc w ten sposób podwójne zaprzęgi. Jedno dziecko z pary, to które stoi z przodu, naśladuje stukot kopyt renifera (kłaskanie), drugie dziecko z zaprzęgu ubiera czapkę Mikołaja i naśladuje dźwięk dzwonków. Zaprzęgi poruszają się przy muzyce. Gdy muzyka milknie, wszyscy stają w miejscu i naśladują radosny, gruby śmiech Mikołaja (ho, ho, ho). Na powtórny dźwięk melodii następuje zamiana miejsc w parach i zaprzęgi jadą w dalszą podróż.

Chude i grube

Rodzaj zabawy: oddechowa, artykulacyjna

Cele:

- pobudzanie dzieci do myślenia,

- wykonywanie prostych ćwiczeń oddechowych angażujących część narządów mowy

Pomoce: lusterko dla każdego dziecka

Opis zabawy:

Na początku zabawy każde z dzieci powinno powiedzieć, co jest wg niego chude, a co grube (wymieniają różne przedmioty). Następnie nauczycielka pokazuje, w jaki sposób policzki mogą stać się grube (nabiera powietrza) lub chude (wciąga policzki do wewnątrz). Wszyscy wspólnie próbują wykonać ćwiczenie. Warto w tym momencie rozdać dzieciom małe lusterko. Prowadząca wyjaśnia, że policzki można wypełnić powietrzem, które w trakcie oddychania przechodzi również do brzucha. Dzieci starają się wypychać i wciągać brzuch.

Lokomotywa

Rodzaj zabawy: artykulacyjna, logorytmiczna

Cele:

- usprawnianie części ciała połączone z rytmicznym wypowiadaniem głosek i sylab,
- nauka zastosowania odpowiedniego tempa mowy w ćwiczeniu

Pomoce: tekst wiersza J. Tuwima „Lokomotywa”

Opis zabawy:

Jest to zabawa ilustrująca jazdę pociągiem i odgłosy, które temu towarzyszą. Nauczycielka czyta wiersz, następnie wszystkie dzieci ustawiają się w pociąg i wykonują następujące czynności:

- pociąg stoi na stacji, maszynista (pierwsze dziecko) woła „Odjazd!”,
- lokomotywa sapie: pach, pach, pf, pf,
- pociąg odjeżdża: cz, cz, cz
- jedzie coraz szybciej: ciuf-puf, ciuf-puf,
- nagle hamuje: iiiiiii,
- zatrzymuje się: uuuffff,
- pasażerowie wysiadają (wszystkie dzieci kucają).

Na kolejny sygnał lokomotywa rusza dalej. Dziecko, które było pierwsze idzie na koniec kolejki. Nowy prowadzący pociąg woła: Odjazd! Pociąg rusza w dalszą drogę.

Czy słyszysz wiatr?

Rodzaj zabawy: słuchowa

Cele:

- rozwijanie słuchu fonemowego,
- wyodrębnienie z mowy wyrazów danej kategorii.

Opis zabawy:

W zabawie tej dzieci reagują ruchem lub gestem na sygnał słowny. Ich zadaniem będzie usłyszenie przedłużonej głoski sz, w różnych wyrazach.

Nauczycielka wyraźnie wypowiada różne słowa. Uczestnicy zabawy klaszczą w ręce jeśli usłyszą wyraz, w którym „szumi wiatr”, tzn. jest głoska sz.

Przykładowe wyrazy z głoską sz: kasztan, koszyk, koszula, szklanki, szlafrok, broszka, maszyna, uszy, suszarka, wieszak, Mariusz, Miłosz, Szymon, mysz, afisz, gulasz, szmer, kaszel, muszla itd.

TERMINOLOGIA

Logopedia (gr. *logos* = słowo, *paideia* = wychowanie) – nauka o kształtowaniu prawidłowej mowy, usuwaniu wad wymowy oraz nauczanie mowy w przypadku jej braku lub utraty;

Poziom rozwoju mowy każdego dziecka ocenia się według systemów:

- **system leksykalny języka** – zasób słownictwa biernego i czynnego;
- **system gramatyczny języka :**
 - morfologiczny – odmiana wyrazów (fleksja), budowa wyrazów (słowotwórstwo);
 - składniowy – budowa grup wyrazowych i zdań;
- **system fonologiczny** – artykulacja głosek, wymowa wyrazów (wzorce kinestetyczno – ruchowe wyrazów);

Terminologia logopedyczna:

- **Fonetyka** – dział logopedii zajmujący się stroną fizjologiczną procesu mówienia i rozumienia, a więc ruchami narządów mowy, czyli stroną akustyczną,
- **Fonologia** – ustala i bada tylko cechy istotne (dystynktywne) dla procesu komunikacji;
- **Fonacja** – wydawanie głosu przez człowieka;
- **Fonem** – najmniejszy element języka, który jest abstrakcyjny, wymawia się i słyszy jego realizację – głoskę;
- **Głoska** – najmniejszy element dźwiękowej formy wypowiedzi charakteryzujący się stałym zespołem fonetycznych cech artykulacyjnych i akustycznych; każda głoska jest fizyczną realizacją jakiegoś fonemu; ze względu na różnice akustyczne, fonetyczne i funkcjonalne głoski dzielą się na spółgłoski i samogłoski;
- **Dyftong** – połączenie dwóch samogłosek w jednej sylabie, np. w wyrazie *au-to*;
- **Dykcja** – sposób wypowiadania się oparty na sprawności artykulacyjnej, ukierunkowany znajomością norm i zasad kultury żywego słowa;
- **Słuch fizjologiczny (fizyczny)** – to zdolność odbioru, analizy i syntezy wszystkich zjawisk akustycznych. Jego zaburzenia wywołują głuchotę.
- **Słuch fonematyczny** – to umiejętność identyfikowania, rozróżniania słuchem dźwięków mowy (fonemów) i dokonywania ich analizy

i syntezy, to zdolność rozróżniania słów, które są zbudowane z fonemów danego języka.

Zaburzenia:

- **Zaburzenia języka** – to błędy w użyciu składni, doboru słów czy też błędna fonetyka, np. afazja jest zaburzeniem;
- **Zaburzenia mowy** – (syn.: defekt mowy, deficyty mowy, patologia mowy, zaburzenia komunikacji werbalnej, zniekształcenie mowy, zaburzenie sprawności komunikacyjnej). Jest pojęciem najszerszym, gdyż obejmuje wszelkie nieprawidłowości mowy o różnej etiologii, które prowadzą do zaburzeń procesu porozumiewania;
- **Wada mowy** – jest terminem węższym niż zaburzenie mowy. Jest to odchylenie od normy językowej spowodowane zmianami w budowie narządów mowy lub dysfunkcją mechanizmów mowy;
- **Wada wymowy** – (syn.: dyslalia, zaburzenie, wada wymowy, zaburzenie artykulacji, wada artykulacyjna) jest terminem najwęższym, stosowanym dla określenia wadliwych realizacji fonemów, odbiegających od ustalonej normy;
- **Dyslalia** -to nieprawidłowość w wymawianiu jednej głoski, wielu głosek, a nawet niemal wszystkich głosek od razu. Przy zachowanym rytmie, melodii i akcencie, sama mowa jest niewyraźna, mało lub zupełnie niezrozumiała;
- **Jąkanie** - jest zaburzeniem płynności realizacji ciągu fonicznego. Wraz z płynnością zostaje zaburzony akcent i intonacji;
- **Rotacyzm** (reranie) - wada wymowy polegająca na nieprawidłowej realizacji głoski „r”;
- **Sygmatyzm** (łac. sigmatismus) – nieprawidłowa wymowa głosek środkowojęzykowych (ś, ź, ć, dź), przedniojęzykowo-zębowych (s, z, c, dz) oraz przedniojęzykowo-dziąsłowych (sz, ż, cz, dż);
- **Kappacyzm** - jest wadą artykulacyjną, w której zaburzona jest wymowa głoski k i ki, zwykle głoska k zastępowana jest przez głoskę „t” ;
- **Gammacyzm** - jest wadą artykulacyjną, polegająca na nieprawidłowej realizacji głosek tylnojęzykowych „g”, „gi”;
- **Lambdacyzm** - wada wymowy polegająca na nieprawidłowej realizacji głoski „l”.
- **Terapia logopedyczna** (syn.: logo terapia, postępowanie logopedyczne) – obejmuje całość specyficznych, zamierzonych oddziaływań, ukierunkowanych na usunięcie wszelkich zakłóceń i zaburzeń procesu porozumiewania się (od prostych wad wymowy do niemożności mówienia i/lub rozumienia włącznie).

Wybrane ćwiczenia wspomagające artykulację:

- **Ćwiczenia oddechowe** mają zapobiegać mówieniu na wdechu, arytmii oddechowej, rozbieżności między tekstem mówionym a rytmem oddychania:
 - wydłużanie fazy wydechowej;
 - utrwalenie nawyku mówienia na wydechu;
- **Ćwiczenia słuchowe** polegają na prawidłowym wyróżnianiu dźwięków mowy, czyli fonemów, głosek. Jest to umiejętność bardzo potrzebna w nauce pisania i czytania:
 - kształtowanie słuchu fonemowego;
 - kształtowanie analizy i syntezy słuchowej;
- **Ćwiczenia artykulacyjne** mające na celu uzyskanie zręcznych, celowych ruchów języka, warg, policzków podniebienia (tzw. aparat artykulacyjny):
 - utrwalanie prawidłowej wymowy głosek;
- **Ćwiczenia fonacyjne** mają na celu wykształcenie u dzieci ustawienia głosu, czyli odpowiedniej wysokości i umiejętności właściwego stosowania jego natężenia w mowie:
 - zniesienie napięcia mięśni krtani i gardła;
 - włączenie rezonansu nosowego;
- **Ćwiczenia usprawniające narządy mowy** są istotnym krokiem w celu osiągnięcia przez dziecko umiejętności prawidłowego mówienia:
 - usprawnianie warg;
 - usprawnianie żuchwy;
- **Ćwiczenia ortofoniczne** mogą być prowadzone w formie zadaniowej lub zabawowej aby utrwalą prawidłową wymowę u dzieci rozwijających się harmonijnie , aby zapobiegać powstawaniu wad wymowy i aby korygować je u dzieci tego wymagających.

Literatura:

1. Styczek Irena, Logopedia, PWN, Warszawa 1980r.
2. Jastrzębowska Grażyna, Podstawy teorii i diagnozy logopedycznej, Opole 1998r.

*„Prawidłowe
kształtowanie mowy jest fundamentem
wychowania człowieka.”*

M. Sovak

Z NOTESU LOGOPEDY:

Jedną z najważniejszych ról nauczyciela jest ciągle motywowanie uczniów do podejmowania aktywności werbalnej. W swojej praktyce pedagogicznej nauczyciel powinien stosować różnego rodzaju działania (ćwiczenia i zabawy) usprawniające mowę.

- Uczniowie obserwując nauczyciela, naśladują prawidłowe wzory i zachowania komunikacyjne. Dlatego też, ważne jest, aby podczas pogadanek nauczyciel, zwracał się do dzieci twarzą, aby umożliwić obserwację prawidłowych układów artykulacyjnych głosek oraz mimikę twarzy.
- Spontaniczne wypowiedzi uczniów nie powinny być przerywane, czy nadmiernie korygowane pod względem poprawności.
- Nauczyciel powinien zwrócić uwagę, czy dziecko z wadą wymowy nie jest ośmieszane, przedrzeźniane, wyśmiewane przez innych, ponieważ taka sytuacja może spowodować niechęć do podejmowania wysiłków nad poprawą wymowy oraz wycofanie się ucznia z komunikacji.
- Bardzo ważne jest, aby zapewnić dziecku poczucie bezpieczeństwa i akceptacji oraz możliwość odnoszenia nawet małych sukcesów.
- Nauczyciel nie powinien nadmiernie koncentrować się na wadzie wymowy dziecka czy innych trudnościach dziecka, ponieważ takie działanie może spowodować niechęć dziecka do wypowiadania się.
- Nauczyciel powinien pamiętać o częstym pochwaleniu dziecka za podejmowany wysiłek i próby poprawnego wypowiadania się.

U dzieci w okresie przedszkolnym, dość częstą nieprawidłowością jest międzyzębowa realizacja głosek. Dziecko podczas artykulacji wsuwa język między zęby lub ociera nim o wargę. Na każdym etapie wiekowym jest to wada, która się nie wycofa samoistnie, a w przyszłości może spowodować seplenienie.

Głównym celem terapii jest pionizacja języka, tj. spowodowanie, żeby język unosił się „do góry”, czyli do podniebienia. Umiejętność ta jest bardzo ważna i potrzebna do wymówienia wielu głosek, m.in. *sz, ż, cz, dż, r*. To właśnie

często brak pionizacji języka u dzieci powoduje, że seplenią lub nie wymawiają właściwie głoski *r*.

Warto przeplatać zajęcia edukacyjne ćwiczeniami pionizującymi język, poniżej podaję przykłady prostych ćwiczeń, które pomogą umiejscowić dzieciom język we właściwym miejscu.

Ćwiczenia na pionizację języka

- Huśtawka - przy otwartej buzi podnosić i opuszczać czubek języka. Nie może on wysuwać się przed zęby.
- Cukierek – mlaskać.
- Konik – kłaskać.
- Glonojad - przyssać czubek języka do podniebienia tuż za zębami – przy otwartej buzi.
- Krasnoludek maluje sufit - oblizywać podniebienie czubkiem języka (pędzlem) przy otwartej buzi.
- Muchomor - „malować” czubkiem języka kropki na podniebieniu – przy otwartej buzi.
- Dziecioł - „stuknąć” czubkiem języka w podniebienie tuż za zębami – przy otwartej buzi.
- Lizak - zlizywać z wałka dżurawowego (górka za górnymi zębami) nutellę, miód, dżem lub serek (czubkiem języka przy otwartej buzi).
- Klej - trzymać między wałkiem dżurawowym a czubkiem języka przyklejoną drażetkę, rodzynekę, kawałek chleba, wafelka, ciastka przy otwartej buzi. Kto dłużej utrzyma?
- Dziupla - przykleić do wałka dżurawowego kawałeczek opłatka lub chrupka. Odklejać czubkiem języka przy otwartej buzi.
- Jaskinia - trzymając czubek języka „ przyklejony” do podniebienia tuż za zębami otwierać i zamykać buzię.

DOBRE PRAKTYKI:

Opracowanie i prowadzenie:

A. Cieřlik
M.J. Maćek
J. Pamin
A. Wysoczarska

VI KONKURS MIEJSKI **„BAJKA RADUJE I WYCHOWUJE”**

**„Gdyby na świecie zabrakło uřmiechu dziecka,
byłoby ciemno i mroczno,
Ten jeden mały uřmiejch rozwidnia życie”
Julian Ejsmond**

28 kwietnia 2015 r. w Publicznym Przedszkolu nr 4 mimo nieprzyjemnej aury na zewnątrz nie zabrakło radości i uřmiechów dziecięcych. Po raz szósty odbył się Miejski Konkurs pt. „Bajka raduje i wychowuje” pod patronatem Prezydenta Miasta Piły Piotra Głowskiego.

Głównym celem konkursu była popularyzacja literatury dziecięcej poprzez rozbudzenie u dzieci zamićowania do kontaktu z książką i wykorzystania treści do wesołej i twórczej zabawy. Kierując się zasadą że „tylko w legendach może przetrwać to, co w naturze nie może”(A. Sapkowski), w tym roku bawiliśmy się z legendami: „Poznańskie koziołki”, „Wars i Sawa”, „Złota kaczka” i „O smoku wawelskim”.

W konkursie wzięło udział 11 Publicznych Przedszkoli : 1, 4,5,6,7,12,13,15,16,17,18, oraz jedno Niepubliczne Przedszkole Specjalne „Tęczowa Kraina”, które były reprezentowane przez 2 - osobowe drużyny dzieci 5-6 letnich.

Warunkiem uczestnictwa Przedszkola deklarującego udział w konkursie było zgłoszenie 2 osobowych zespołów oraz dostarczenie Organizatorowi ilustracji do samodzielnie wybranej legendy, wykonanej dowolną techniką plastyczną w formacie A 3.

Drużyny wykazały się bardzo dobrą znajomością legend, umiejętnościami spostrzegania, słuchania, przyporządkowywania, kodowania i dekodowania

oraz wysokim poziomem zaangażowania. Przedszkolacy rozwiązali siedem zadań konkursowych, które oceniało jury w składzie: Beata Wawrzos z-ca przewodniczącej Rady, Mariola Kobus nauczycielka Publicznego Przedszkola nr 18 w Pile oraz zaprzyjaźniona z naszym Przedszkolem bibliotekarka Danuta Szczawińska pracownik Filii nr 1 Powiatowej i Miejskiej Biblioteki w Pile.

Znakomite przygotowanie przedszkolnych drużyn spowodowało, że wystąpiły minimalne różnice w zdobytej punktacji. Maksimum umiejętności przedszkolaków było podstawą do uznania każdej drużyny przedszkolnej jako wygranej i nagrodzonej. W trakcie konkursu nie zabrakło również niespodzianki. Czas oczekiwania na wyniki konkursu wypełnił uczestnikom i nauczycielkom przybyłym z dziećmi, słodki poczęstunek.

Wszystkie przedszkola biorące udział w konkursie otrzymały dyplomy a także uczestnicy. Zadowoleni przedszkolacy wraz ze swoimi paniami nauczycielkami wychodzili z naszego przedszkola z upominkami zarówno dla siebie jak i dla przedszkola, mówiąc nam do zobaczenia za rok!

Zadania konkursowe:

Nr zadania	Opis zadania	Punktacja
1.	Każdy zespół obligatoryjnie otrzymuje punkty za dostarczenie prac plastycznych będących warunkiem wzięcia udziału w konkursie	2 pkt.
2.	Zespół wyznacza 1 dziecko. Przedstawiciel losuje nr ilustracji legendy, przysłoniętej sześcioma kwadratami. Dziecko za pomocą kostki losuje kartonik z określoną liczbą oczek, odkrywa kolejno kwadraty, przeliczając od strony lewej do prawej. Zespół odgaduje tytuł legendy przedstawionej na ilustracji.	Jeżeli zespół odgadnie po pierwszym losowaniu – otrzymuje 5 pkt. - po drugim 4 pkt. - po trzecim 3 pkt. - po czwartym 2 pkt.

- | | | |
|----|--|--------------------|
| | | - po piątym 1 pkt. |
| 3. | Zespół losuje karteczki z numerem określającym, który fragment legendy zostanie odczytany przez prowadzącą. | 2 pkt. |
| 4. | Zespół otrzymuje kartę pracy. Zadaniem zespołu jest połączenie obrazków w pary, w czasie 1 min. | 4 pkt |
| 5. | Zadanie polega na ułożeniu historyjki obrazkowej, posługując się kodem kolorystycznym, zachowując kolejność 1-4.
Każdy zespół otrzymuje kopertę z czterema kółkami w różnych kolorach, przykleja je w kolejności odpowiadającej prawidłowemu ułożeniu obrazków. | 4 pkt. |
| 6. | Układanie puzzli – każdy zespół otrzymuje kopertę z pociętymi ilustracjami na puzzle. Czas na wykonanie zadania wynosi 5 min. | 2 pkt. |
| 7. | Quiz. Zadanie polega na rozpoznaniu, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe. | 2 pkt. |

I Przedszkolny Konkurs Recytatorski

„Chotomską, Brzechwę, Tuwima znamy, bo to świat dziecka wierszem malowany”

Cel ogólny:

- rozbudzenie zainteresowania poezją dziecięcą,

Cele szczegółowe:

Dziecko:

- pozna twórczość polskich poetów,
- recytuje wiersz z zastosowaniem zmiany siły głosu, tonu głosu, tempa i pauz,
- przedstawia mimiką, gestem, ruchem treść słowną,
- zaspokoi potrzebę twórczej aktywności.

Pomoce: rekwizyty i stroje przygotowane przez rodziców w recytacji wiersza; dekoracje.

Nagrody: nagrody rzeczowe i dyplomy dla uczestników, słodycze dla pozostałych.

Prowadzący: nauczycielki: Agnieszka Bethke, Klaudia Chmiel, Aneta Cieślik, Ewa Kielbowicz, Beata Wójcik Walas.

Jury: Alicja Dęga, Agnieszka Kopacz

Organizacja i przebieg konkursu:

1. Informacje i regulamin konkursu pt. „*Chotomską, Brzechwę, Tuwima znamy, bo to świat dziecka wierszem malowany*” – I edycja przekazano nauczycielkom grup, rodzicom dzieci uczestniczącym w konkursie oraz Jury.
2. Nauczycielki poszczególnych grup wybrały 2 dzieci z grupy i przydzieliły proponowane wiersze Danuty Chotomskiej, Jana Brzechwy i Juliana Tuwima.

Przebieg konkursu:

1. Powitanie uczestników konkursu, widzów oraz członków Jury.
2. Krótkie zapoznanie z postaciami D. Chotomskiej, J. Brzechwy, J. Tuwima.
3. Przedstawienie komisji i podanie kryteriów prezentowanych utworów:
 - pamięciowe opanowanie tekstu,
 - interpretacja tekstu,
 - ogólny wyraz artystyczny (uzasadniony gest sceniczny, element ruchu),
 - strój, rekwizyty.
4. Recytacja przygotowanych wierszy przez uczestników przeplatana zapowiedziami, rymowankami i zagadkami.

*Ram tam, tam,
Ram tam, tam.*

*Wiersze kocham,
Wiersze znam.*

5. Ponowna prezentacja wszystkich uczestników celem przypomnienia się Jurorom i publiczności.

6. Podsumowanie i rozstrzygnięcie konkursu. Wręczenie nagród i dyplomów.

Wszyscy pozostali uczestnicy otrzymają słodycze.

Projekt
„Zuchowy Klub Wedrującej Książki”

Uczestnicy: dzieci z grupy ZUCHY i ich rodzice

Miejsce: Publiczne Przedszkole nr 4 w Pile

Termin: I.2014. – VI.2015.

Autorzy: mgr Ewa Kiełbowicz, mgr Maria Jolanta Małek

Cele:

- - rozwijanie zainteresowań książką jako źródłem wiedzy o świecie,
- - rozwijanie wyobraźni dziecka,
- - kształcenie dyspozycji w zakresie postawy szacunku dla książki własnej i pożyczonej,
- - zachęcanie do wspólnego czytania z dzieckiem literatury polskiej,
- - wzmacnianie więzi uczuciowej między członkami rodziny

Założenia projektu:

1. Wypożyczanie (wymiana) książek między dziećmi na okres jednego tygodnia (1 raz na 5-6 tygodni w okresie trwania projektu).
2. Współpraca z Biblioteką Pedagogiczną oraz Miejską i Powiatową Biblioteką Publiczną.
3. Wycieczka do księgarni.
4. Wycieczka do drukarni.
5. Zaproszenie rodziców/osób bliskich dzieciom/osób współpracujących z przedszkolem na wspólne czytanie bajek i baśni.
6. Zorganizowanie konkursu recytatorskiego.
7. Zorganizowanie spotkania z pisarką książek dla dzieci.
8. Zorganizowanie projektu pt. „Tworzymy razem opowiadanie” dla dziecka i jego rodziców.

mgr Agnieszka Bethke, logopeda

WIERSE AUTORSTWA AGNIESZKI BETHKE:

Dzieciom w celu rozwoju ich mowy należy dostarczać dużą liczbę bodźców werbalnych. Niektóre z nich mogą stanowić teksty i wierszyki do ćwiczeń językowych, które zawierają wyrazy dźwiękonaśladowcze, mające na celu ogólną stymulację językową dzieci. Oto kilka przykładowych wierszowanych tekstów, które stanowią prostą zabawę i pozwalają utrwalać znane dziecku odgłosy z otaczającego go świata. Przy zabawie z ich wykorzystaniem można łączyć je z adekwatnymi desygnatami na przykład w postaci obrazka co uatrakcyjni sposób ich powtarzania.

"Na wiejskim podwórku"

Na wiejskim podwórku już od rana wielki tłok,

Słyszać takich dźwięków moc:

Kogut woła: kukuryku

Kaczka głośno: kwa, kwa, kwa

Kura na to: ko, ko, ko

Zjadłoby się coś pysznego!

Kotek miauczy: miauu, miauu, miauu

Baran beczy: be, be, be

Owca na to: me, me, me

Co jeść lubimy każdy dobrze wie!

"Na ulicy"

Na ulicy słyszać samochodów szum,

Każdy głośno : brum, brum, brum

A gdy jakiś rower mknie,

Dzwoni dzwonek: dzyń, dzyń, dzyń

Uciekajcie z drogi mi!

A po szynach: tuk, tuk, tuk

Tramwaj robi taki huk!

"Na łące"

Bocian na łące, każdy to wie

Głośno robi: kle, kle, kle

Żabki szybko uciekają

I głośno wołają: kum, kum, kum

Cały w trawie żabek tłum!

Opracowanie:
Magdalena Gutowska

CDN PBP w Pile

ROZWÓJ MOWY DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM.
BIBLIOGRAFIA W WYBORZE.

1. Dzieci z zaburzeniami mowy / Barbara Sawa.- Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1990.

Sygnatura: 83695, 75667, 75668, 75669

2. Dziecko z niedokształceniem mowy : diagnoza, analiza, terapia / Urszula Zofia Parol.- Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1989.

Sygnatura: 75904, 75903, 75905,

3. Dźwięki mowy : program kształtowania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych : praca zbiorowa / pod red. Alicji Maurer ; [aut. ćwiczeń Elżbieta Bierońska et al.]- Wyd. 5.- Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2011.

Sygnatura: 107766

Część teoretyczna tego opracowania ma na celu przybliżenie nauczycielom, logopedom, a także rodzicom pojęcia świadomości fonologicznej i jej znaczenia w opanowaniu umiejętności czytania i pisania. Wyjaśnia ona pojęcia słuchu fonematycznego, będącego podstawą opanowania języka mówionego. Program ten ma za zadanie ułatwić dzieciom uzmysłowienie sobie fonologicznej podzielności słów oraz osiągnięcie umiejętności reprezentowania dźwięków mowy za pomocą liter alfabetu. Jest on przeznaczony do pracy z dziećmi od 3 roku życia. Polecany jest dla nauczycieli nauczania przedszkolnego i wczesnoszkolnego, ale również logopedów, pedagogów szkolnych, psychologów, rodziców i studentów. Zawiera przykładowy wykaz literatury dziecięcej, który pomoże rodzicom i nauczycielom wprowadzić dzieci w świat dźwięków mowy poprzez organizowanie proponowanych zabaw słownych. Materiał słowny podręcznika sprzyja koncentrowaniu uwagi dzieci na formie dźwiękowej słów.

Ćwiczenia z rymami koncentrują uwagę dziecka na dźwiękach rymujących się słów, uczą rozpoznawania rymów oraz ich tworzenia. "Zabawy z rymami" kształtują i rozwijają wrażliwość dzieci na ogólnie ujmowane różnice i podobieństwa fonologiczne w toku interakcji z nauczycielem i grupą dzieci. "Głoski rozpoczynające i kończące słowa" stanowią zestaw ćwiczeń ułatwiający przejście od umiejętności wyodrębniania cząstek wewnątrzsyłabowych (rymów, aliteracji) do rozpoznawania fonemów. "Głoska a litera" poświęcona jest kształtowaniu umiejętności podziału słów na głoski oraz łączeniu głosek w słowa.

4. Jak usuwać wady mowy : poradnik dla nauczycieli i rodziców / Antoni Balejko.- Wyd. 3 popr. i uzup. o głosy czytelników i kolorowy kwestionariusz obrazkowy.- Białystok : Wydawnictwo Logopedyczne, 1994.

(Logopeda Radzi)

Sygnatura: 77023, 77022, 77021 P

5. Kwestionariusz badania mowy / [Grażyna Billewicz, Brygida Zioło].- Wyd.4.- Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2009.

Sygnatura: 101587

6. Logopedia : teoria zaburzeń mowy / red. Stanisław Grabias, Marek Kurkowski.- Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2012.

Sygnatura: 106562

Podręcznik ten zawiera spójną i wyczerpującą interpretację zaburzeń mowy. Publikujemy go z przekonaniem, że współczesna logopedia jest w stanie satysfakcjonująco diagnozować zaburzenia mowy, budować program terapii i prowadzić terapię. Mamy też nadzieję, że dotrze on do słuchaczy tych kierunków studiów, których przedmiotem jest człowiek i jego umysł - szczególnie do studentów logopedii. Teoria prezentowana w tej książce kształtowała się przez lata w Zakładzie Logopedii i Językoznawstwa Stosowanego UMCS - ośrodku badawczym, który może poszczycić się najdłuższą w Polsce tradycją kształcenia logopedów.

7. Metoda Dobrego Startu : od słowa do zdania od zdania do tekstu : wspomaganie rozwoju dzieci, zwłaszcza z opóźnionym rozwojem mowy i wadą słuchu / Marta Bogdanowicz, Małgorzata Szewczyk.- Wyd. 2- Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2011.

Sygnatura: 108761

W podręczniku znajduje się rozdział poświęcony dzieciom z wadą słuchu i ich specjalnym potrzebom edukacyjnym, charakterystyka Metody Dobrego Startu i jej zastosowania w pracy z tymi dziećmi, a także dokładny opis programu Od słowa do zdania, od zdania do tekstu i zajęć, na których jest on stosowany. Oprócz tego są również trzy przykładowe scenariusze zajęć oraz propozycje zabaw i ćwiczeń.

8. Nasze dziecko uczy się mowy / Leon Kaczmarek.- Wyd. 4.- Lublin : Wydawnictwo Lubelskie, 1982.

Sygnatura: 42699

9. Niepłynność mowy w jękaniiu / Mariola Sidor ; Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Zakład Logopedii i Językoznawstwa Stosowanego.- Lublin : Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2011.

(Komunikacja Językowa i Jej Zaburzenia, 25.)

Sygnatura: 103530, 103531

Praca ta jest ważna dla praktyki logopedycznej. Autorka w sposób bardzo szczegółowy omówiła istniejące w literaturze definicje i klasyfikacje zaburzeń płynności mowy. Przedstawiła także różne skale przeznaczone do diagnozy jękania. Książka zawiera obszerną analizę objawów niepłynności. Autorka zebrała syntetycznie w formie wykresów objawy niepłynności zanotowane w tekstach dialogowych i narracyjnych. Daje to dobry obraz uzyskanych wyników, jest obszernym materiałem do analizy.

10. Ontogeneza mowy i myślenia / Andrzej Jurkowski.- Wyd.2.- Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1986.

(Biblioteka Psychologiczna / red. Maria Przetacznikowa ; 4)

Sygnatura: 60746, 72593, 72594

11. Opowiedz o... : terapia zaburzeń mowy u dzieci z afazją, dysfazją dziecięcą lub opóźnionym rozwojem mowy / Anna Tońska-Szyfelbein.- Wyd. 2.- Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2009.

Sygnatura: 102639, 102640

Bohaterami książki są dwie rodziny: Duchnowskich i Duszków. Przedstawione są one na ilustracjach obrazujących różne, codzienne sytuacje, z którymi dziecko na pewno już się zetknęło. Ćwiczenia proponowane przez Autorkę rozwijają nie tylko umiejętności mowy, ale też spostrzegawczość i zmysł obserwacji oraz zdolności manualne.

12. Pomóż dziecku z... zaburzeniami mowy i komunikacji językowej / Jill McMinn ; tł. Rafał Lisowski.- Warszawa : Wydawnictwo K. E. LIBER, 2006.

Sygnatura: 96696

Kiedy mówimy o zaburzeniach mowy oraz komunikacji językowej, musimy pamiętać, że problem dotyczy znacznej grupy dzieci w wieku szkolnym. Ta książka opisuje to, jak problemy z mową i komunikacją mogą negatywnie wpłynąć na naukę. Opisuje główne źródła trudności oraz sugeruje, jak sprawić, by program był dla tego typu uczniów bardziej przystępny. Omawiane są tu zagadnienia związane z czynnym i biernym zastosowaniem języka, wykorzystaniem języka w kontaktach międzyludzkich oraz koordynacją rozwojową, a także konkretne przedmioty szkolne, takie jak język polski, matematyka i inne nauki ścisłe i przyrodnicze. Książka zawiera zarówno teoretyczne informacje dotyczące tych problemów, jak i praktyczne pomysły na to, jak nieść pomoc tego typu uczniom. Nauczyciele i rodzice znajdą w niej także zestaw ćwiczeń kształtujących zdolności motoryczne, wierszyki wspomagające mowę i pamięć oraz strony ze słownictwem do kserowania.

13. Posłuchaj, pokaż, odpowiedz : zestaw ćwiczeń usprawniających koncentrację słuchową oraz rozumienie słyszanego tekstu dla osób z afazją, dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, specyficznymi zaburzeniami języka. Cz. 1 / Anna Tońska-Szyfelbein.- Gdańsk : Harmonia, 2013.

Sygnatura: 108021/Cz.1 A

Publikacja zawiera 36 kolorowych kart i 3 czarno-białe z podpisami. Na każdej karcie znajdują się 4 zdjęcia ilustrujące daną czynność przedstawioną w różnych kontekstach sytuacyjnych lub znaczeniowych (np. mycie twarzy, naczyń, zębów, okien). Zadaniem osoby ćwiczącej jest wskazanie odpowiedniego zdjęcia, odpowiedź na pytania zadane przez terapeutę oraz dopasowanie

podpisu do fotografii. Materiał służy do ćwiczenia nie tylko rozumienia wypowiedzi i pytań, ale także wytwarzania wypowiedzi i układania zdań. Dopasowywanie etykiet do zdjęć usprawnia umiejętność czytania, co przydatne jest u pacjentów z afazją, a także u starszych dzieci mających problem z wypowiadaniem się zdaniami, a potrafiących czytać. Z kart pracy mogą korzystać zarówno terapeuci, jak i rodzice dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, specyficznymi zaburzeniami językowymi, afazją dziecięcą. Karty mogą być także wykorzystywane w terapii osób z afazją i problemami w rozumieniu mowy.

14. Posłuchaj, pokaż, odpowiedz : zestaw ćwiczeń usprawniających koncentrację słuchową oraz rozumienie słyszanego tekstu dla osób z afazją, dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, specyficznymi zaburzeniami języka. Cz. 2 / Anna Tońska-Szyfelbein.- Gdańsk : Harmonia, 2013.

Sygnatura: 108086/Cz.2 A

Zestaw ćwiczeń usprawniających koncentrację słuchową oraz rozumienie słyszanego tekstu dla osób z afazją, dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, specyficznymi zaburzeniami języka. Pomoc zawiera 18 dwustronnych kolorowych kart i 4 czarno-białe z podpisami. Na każdej karcie znajdują się 4 obrazki różniące się szczegółami. Zadaniem osoby ćwiczącej jest wskazanie odpowiedniego obrazka, odpowiedź na pytania zadane przez terapeutę oraz dopasowanie podpisu do ilustracji. Materiał służy do ćwiczenia wytwarzania wypowiedzi i układania zdań, ale przede wszystkim do rozumienia wypowiedzi i pytań, nazwy obrazków są podobne i różnią się tylko pewnymi szczegółami, dlatego osoba ćwicząca musi dokładnie wsłuchać się w całe zdanie i przeanalizować jego konstrukcję. Dopasowywanie etykiet do zdjęć usprawnia umiejętność czytania, co przydatne jest u pacjentów z afazją, a także u starszych dzieci mających problem z wypowiadaniem się zdaniami, a potrafiących czytać. Z kart pracy mogą korzystać zarówno terapeuci, jak i rodzice dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, specyficznymi zaburzeniami językowymi, afazją dziecięcą. Karty mogą być także wykorzystywane w terapii osób z afazją i problemami w rozumieniu mowy.

15. Promowanie rozwoju mowy w okresie dzieciństwa prawidłowości rozwoju, diagnozowanie i profilaktyka / Zofia Dołęga.- Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003.

(Podręczniki i Skrypty Uniwersytetu Śląskiego ISSN 1644-0552. Psychologia / red. Jan M. Stanik ; nr 18)

Sygnatura: 92392

16. Psychostymulacyjna metoda kształtowania i rozwoju mowy oraz myślenia / Małgorzata Młynarska, Tomasz Smereka.- Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2000.

Sygnatura: 84958, 84959, 84960

17. Rozwijanie mowy komunikatywnej dziecka / Ewa Słodownik-Rycaj.- Warszawa : Wydawnictwo Akademickie "Żak", 1998.

Sygnatura: 87009, 87010

18. Rozwój mowy i myślenia dziecka : analiza rozwoju mowy i myślenia dziecka w sytuacjach społeczno-wychowawczych przedszkola / Stanisław Kowalski.- Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1962.

Sygnatura: 16191, 01804, 01857, 02313, 02314

19. Szkoła sześciolatka : rozwijanie mowy : karty pracy / [aut. Wiesława Żaba-Żabińska ; współpr. Czesław Cyrański ; rys. Marzena Pakuła].- Kielce : MAC Edukacja, cop. 2006.

Sygnatura: 45411

20. Światelko w tunelu : rozmowy o jąkaniu i nowej mowie z prof. Lilią Arutyunian i uczestnikami kursu nowej mowy / Dawid Tomaszewski.- Brzeźnia Łąka : Wydawnictwo Poligraf, cop. 2011.

Sygnatura: 103455, 103456

Światelko w tunelu to rozmowy o tajemniczej przypadłości, która nie pozwala ludziom wyrażać swoich myśli wtedy, kiedy najbardziej zależy im na ich wypowiedzeniu. Prof. Lilia Arutyunian, dzieli się swoimi doświadczeniami oraz odkryciami w pomocy osobom jękającym się. Daje w ten sposób nadzieję wszystkim osobom przeżywającym "tragedię niewypowiedzianej myśli". Książka zawiera także wywiady z osobami, które przez wiele lat zmagaly się z jękaniem, dzisiaj używają nowej mowy wykonując różne profesje. Polecana jest wszystkim osobom, które używają nowej mowy, jak również tym, którzy mają zamiar rozpocząć kurs i skończyć z jękaniem. Pomoże zrozumieć istotę jękania i nowej mowy wg. prof. Arutyunian. Będzie przydatnym źródłem wiedzy dla logopedów

oraz nauczycieli. Zawiera także cenne wskazówki dla rodziców dzieci jękających się. Z autorką metody oraz kursantami rozmawia Dawid Tomaszewski, uczeń prof. Lilii Arutyunian. Przez ok. 20 lat, walczył z uporczywym jękaniem. Brał udział w terapiach jękania polskich i zachodnich specjalistów. Niestety bez rezultatów. Po nieudanych próbach nie wierzył, że kiedykolwiek pokona jękanie. Przeszedł pomyślnie terapię pod okiem samej autorki. Po raz pierwszy w Polsce zaprezentował nową mowę w telewizji publicznej. Jest trenerem nowej mowy w Centrum Terapii Jękania w Mikołowie. Prowadzi wykłady i prezentacje na temat skutecznej terapii "nowej mowy". Swoim przykładem potwierdza, że można czerpać radość z płynnej i spokojnej mowy. Często zapraszany do audycji telewizyjnych i radiowych. Potrafi w ciekawy sposób opowiadać o jękanii i nowej mowie, wykorzystując swoje osobiste doświadczenia.

21. Teksty z ćwiczeniami wspomagającymi rozwój mowy i języka dziecka : zeszyt logopedyczny / Dorota Rumieńczyk.- Wyd. 4.- Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2014.

Sygnatura: 108980

Jest to zeszyt zawierający krótkie teksty narracyjne i ćwiczenia. Treść utworów odpowiada zainteresowaniom młodszych dzieci szkolnych (choć mogą też być wykorzystywane w pracy terapeutycznej z dziećmi starszymi 4-6 kl.). Teksty są opowieściami o dzieciach, zwierzętach, przedmiotach, które mają ludzkie uczucia. Pod każdym tekstem znajdują się propozycje ćwiczeń - frazy, zadania, ćwiczenia słownikowe oraz pytania do opowiadań. Zaletą tej książki jest to, że zadania są zawsze związane z prezentowaną historią oraz znajdują się w niej ćwiczenia i zadania dodatkowo wyjaśniające problemy, zjawiska. Materiał może być wykorzystany w sposób pisemny, ustny (w zależności od celu zajęć i predyspozycji uczniów, pacjentów). Opowieści i ćwiczenia mają motywować dzieci do wypowiedzi o samym sobie i świecie; rozwijają myślenie; język, bogacą słownictwo; zachęcają do opowiadania; mobilizują do koncentracji na zadaniu; skłaniają dziecko do rozmowy z dorosłym. Opowieści, teksty będą szczególnie przydatne logopedom do utrwalania głosek: s, z, c, ? , ś, ż, ċ, ? , ś, ź, ć, ?', r . W zeszycie znajdują się polecenia zapraszające dziecko do rysowania. Może ono skorzystać też z gotowej malowanki. Książka może być wykorzystana podczas zajęć grupowych, indywidualnych, przez logopedów, nauczycieli (oraz samych rodziców chcących rozwijać umiejętności językowe i narracyjne dzieci).

22. Terapia logopedyczna dzieci z zaburzeniami słuchu i mowy : wybrane problemy teorii i praktyki surdologopedycznej / Grażyna Gunia.- Wyd. 4.- Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2013.

Sygnatura: 107090

Książka adresowana jest do osób, które są zainteresowane problematyką kształtowania i terapii mowy dzieci niesłyszących. Kolejne rozdziały zawierają omówienie elementarnych zagadnień dla tych osób, które nie mają interdyscyplinarnego przygotowania logopedycznego. Publikację można podzielić na dwie zasadnicze części. W pierwszej omówiono założenia teoretyczne surdologopedii, natomiast w drugiej przedstawiono praktyczne wskazówki dotyczące metodyki pracy logopedycznej z dziećmi z zaburzeniami słuchu i mowy. Zagadnienia zawarte w opracowaniu mają charakter syntetyczny, z podaniem konkretnej literatury. Autorka ma nadzieję, że opracowanie będzie motywacją do studiowania surdologopedii oraz inspiracją do teoretycznego i praktycznego doskonalenia warsztatu pracy osób zajmujących się wychowaniem i terapią dzieci oraz dorosłych z wadą słuchu.

23. Wczesne rozpoznawanie i leczenie zaburzeń mowy : (doniesienia z praktyki) / Elżbieta Stecko.- Lublin : Wydaw. PFZM, 1991.

Sygnatura: 74853, 74854, 74855

24. Właściwości mowy dziecka sześćo-siedmioletniego / Halina Mystkowska ; Instytut Pedagogiki.- Warszawa : Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1970.

Sygnatura: 05529

25. Wspieranie rozwoju mowy dzieci urodzonych przedwcześnie i niepełnosprawnych : poradnik dla studentów, logopedów, lekarzy i rodziców / pod red. Barbary Pietrzak-Szymańskiej ; Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie.- Warszawa : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, 2013.

Sygnatura: 107117

Zdarza się, że problemy rozwojowe dziecka są diagnozowane dość późno; ten fakt budzi często w rodzicach poczucie winy, że rozpoczęli wspieranie dziecka dość późno, nie badali dziecka, nie konsultowali się ze specjalistami. Problem wczesnej diagnozy często uwarunkowany jest brakiem wiedzy rodziców na temat

prawidłowego rozwoju psychomotorycznego dziecka, nierzadko wynika też z braku odpowiedniego przygotowania personelu szpitalnego lub ograniczonych zasobów kadrowych. Poradnik jest kierowany do wszystkich osób, które chcą świadomie pomagać pacjentom, szukając źródeł problemów artykulacyjnych; chcą dobrze stymulować rozwój swojego dziecka, zaczynając od prawidłowego karmienia, a także dla tych, którzy nie boją się twierdzić, że diagnoza logopedyczna nie polega na jednorazowej wizycie pacjenta w gabinecie. Praktyczne porady mają zachęcić do pracy z terapeutycznym optymizmem. Mamy nadzieję, że nasze doświadczenia przydadzą się tym Czytelnikom, do których ta publikacja jest skierowana.

26. Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym / Danuta Emiluta-Rozya.- Warszawa : Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, 1994.

Sygnatura: 83813

27. Wspomaganie rozwoju mowy i przygotowanie do nauki czytania i pisanie / red. Krystyna Zielińska, Beata Krysiak.- Warszawa : Dr Josef Raabe, 2014.

(Jak Wspomagać Rozwój Przedszkolaka)

Sygnatura: 107876

Zbiór kart pracy na zajęcia wspomagające rozwój przedszkolaków (3-, 4- i 5-latków). W zeszycie znajdują się materiały wspomagające rozwój mowy m.in. zabawy oddechowe, ćwiczenia ortofoniczne, wspomagające rozwój umiejętności porozumiewania się oraz przygotowujące do nauki czytania i pisanie m.in. ćwiczenia doskonalące wrażliwość słuchową, propozycje działań plastyczno-konstrukcyjnych, ćwiczenia graficzne. Zawarte karty pracy posiadają trzy poziomy trudności. Doskonale nadają się do prowadzenia zajęć indywidualnych i grupowych.

28. Zabawy logopedyczne i nie tylko. Z. 1, Ćwiczenia służące doskonaleniu mowy : zeszyt do pracy z uczniem / Elżbieta Chmielewska.- Kielce : Kielecka Oficyna Wydaw. "MAC", 1995.

Sygnatura: 79789/Z.1

29. Zaburzenia mowy u dzieci / red. Jadwiga Szumska ; współaut. Danuta Borkowska-Gaertig.- Warszawa : Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1982.

Sygnatura: 43719, 43718, 43720, 43721, 43722, 43723, 43724, 45718

30. Zaburzenia mowy u dzieci : wczesne rozpoznawanie i postępowanie logopedyczne / Elżbieta Stecko.- Wyd.3.- Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 1996.

Sygnatura: 81101, 81102, 81103 P

31. Zaburzenia rozwoju mowy u dzieci z porodów przedwczesnych : diagnoza i efekty oddziaływań terapeutycznych / Ewa Gacka.- Gdańsk : Harmonia Universalis, 2014.

Sygnatura: 109114

Autorka opisuje prowadzone badania dotyczące funkcjonowania językowego wcześniaków, przedstawia proces diagnozy oraz występujące zaburzenia, wyznacza kierunki postępowania logopedycznego. Lektura obowiązkowa dla logopedów, ale także rodziców dzieci urodzonych przedwcześnie.